

Posudek vedoucího práce na disertační práci PhDr. Tomáše Vilímka „Opozice v ČSSR a NDR po roce 1968 : Srovnání cesty do opozice, vzájemného vnímání a pohledů bezpečnostních orgánů“, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav politologie, Praha 2009, 269 s. rkp.

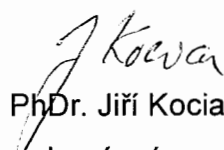
PhDr. Tomáš Vilímek se již několik let ve své odborné činnosti na Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. a v rámci doktorského studia na Ústavu politologie FF UK v Praze úspěšně zabývá tématem, které pomáhá porozumět klíčovým otázkám období 70 a 80. let minulého století, ve kterém se začala odehrávat koroze dvou komunistických systémů východní Evropy – tehdejšího československého a východoněmeckého, která vedla k jejich pádu v roce 1989. Tento výzkumný zájem promítl dr. Vilímek cíleně též do tématu předložené disertační práce. Zaměřil se v několika vymezených okruzích na výzkum a srovnání protirežimního jednání v Československu a v NDR po roce 1968. Cílem nebylo podat ucelený přehled dějin opozičního hnutí v obou zemích, ale vypracování komparativní studie. Vlastní text je rozčleněn přehledně do devíti kapitol, základní a určující osu tvoří výrazně prvních šest kapitol. Ve dvou úvodních kapitolách věnuje autor detailní pozornost rozboru stavu bádání a pramenné základny k tématu v obou zemích. Analyzuje s důkladnou znalostí přínos a význam hlavních prací k dějinám opozice v ČSSR a v NDR v 70. a 80. letech. Speciálně věnuje pozornost pracím z oblasti biografického výzkumu, pamětem a vydaným edicím pramenů k dějinám takto časově vymezené opozice. V této souvislosti připomíná význam kombinace kritického studia tradiční pramenné archivní dokumentace a literatury a vědecké interpretace svědectví řady významných aktérů z řad československé a východoněmecké opozice získaných a zpracovaných formou metody oral history. Připomíná, že tato metodologická kombinace přinesla v obou historiografiích řadu přínosných výstupů, sám autor ji ve své komparativní práci velmi úspěšně využívá. Ve třetí kapitole se T. Vilímek soustředil na vysvětlení zdánlivě jednoduché, avšak zásadní otázky – co vedlo jedince či skupiny občanů do opozice vůči komunistickému režimu v obou zemích v dané době. Porovnáva rozdílné předpoklady protirežimního jednání ve srovnávaných zemích i z hlediska chronologické diskontinuity protirežimních aktivit s cílem vysvětlit nejednoduchost cesty do opozice. Na příkladu osudů a svědectví jednotlivých představitelů opozice z obou

zemí zkoumá, jakou roli sehrávalo rodinné prostředí, individuální a sociální předpoklady či důležité politické a historické události. Upozorňuje v této souvislosti na řadu podstatných odlišností na obou sledovaných stranách, které se promítaly i do formování opozičních postojů. Autor skromně v úvodu práce připomíná, že se mu jednalo o jistý pokus o doplnění typologií protirežimního jednání. Domnívám se však, že značná část jeho práce dokumentuje, že se mu podařilo dospět v některých závěrech k dalšímu interpretačnímu posunu i terminologickému upřesnění a kategorizaci této typologie. Za významné a podnětné lze považovat i čtvrtou a pátou kapitolu práce, ve kterých se T. Vilímkem věnoval s využitím řady osobních svědectví vzájemnému vnímání, reflexi a formám spolupráce opozičních hnutí v obou zemích. Poukazuje na fakt, že z hlediska širšího historického kontextu a z hlediska jazykové blízkosti byla zejména v prostředí československého disentu věnována větší pozornost polskému vývoji. Přesto zdařile dokumentuje řadu klíčových projevů vzájemné československo-východoněmecké opoziční solidarity i pozoruhodné projevy oboustranné zkušenostní reflexe. Poukazuje tak zejména na reflexi Charty 77 v prostředí reformně orientovaných představitelů evangelické církve v NDR či na sledování osudů představitelů východoněmeckého disentu ve druhé polovině 70. let (R. Bahro, R. Haveman či W. Biermann) na československé straně. Šestá kapitola v mnohém doplňuje předchozí témata. Na základě pečlivého studia archivní dokumentace z provenience komunistických bezpečnostních složek věnoval T. Vilímkem pozornost sledování československé a východoněmecké opozice ze strany bezpečnostních orgánů obou zemí. Autor přináší též řadu nových poznatků o spolupráci politických policí obou států v oblasti boje proti tzv. vnitřnímu nepříteli, zejména na poli, co věděla východoněmecká strana o aktivitách Charty 77, či jak byly československé orgány informovány o stavu opozice v tehdejší NDR.

Práci Dr. Tomáše Vilímka považuji za významný původní a zároveň metodologicky podnětný komparativní příspěvek k prohloubení poznání vývoje a srovnání společných i rozdílných znaků opozičních protirežimních hnutí proti komunistickým režimům v Československu a v NDR. Práce je zároveň svébytným zpracováním a rozšířením poznání o příčinách pádu obou totalitních systémů. Jedná se o vyváženou interpretaci a o metodologicky zvládnuté uchopení dané tematiky, které

jsou výsledkem autorova pečlivého studia a poznání problematiky. To vše je podloženo důkladnou znalostí domácích i zahraničních archivních dokumentů a literatury, kdy T. Vilímkem využil též řady rozhovorů s významnými představiteli obou opozičních hnutí. Dle mého názoru lze práci v mnoha ohledech pokládat i za nadějný vklad do mezinárodní odborné debaty.

Z výše uvedených důvodů doporučuji předloženou práci PhDr. Tomáše Vilímka „Opozice v ČSSR a NDR po roce 1968 : Srovnání cesty do opozice, vzájemného vnímání a pohledů bezpečnostních orgánů“ k dalšímu řízení jako práci disertační, neboť splňuje základní požadovaná a příslušná odborná kritéria.

Doc. PhDr. Jiří Kocian, CSc.
vedoucí práce

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i.

V Praze dne 21. února 2009